

**MMANUALE WA MELAWANA YA
TIRELO YA DIKHASETOMARA YA
KHOMISHENE YA GO
MATLAFADIWA SEIKONOMI GA
BANTSHO KA KAKARETSO**

August 2020

Lenaane la Diteng

1.	Dikhutshwafatso le Ditlhakaina	2.
2.	Matseno	3
3.	Boikaelelo	4.
4.	Re bomang	4.
4.1	Ponelopele ya Rona	5.
4.2	Maikemisetso a Rona	6.
4.3	Tsholofetso ya Leinakgwebo la Rona	7.
4.4	Mekgwatiro ya Rona	8.
4.5	Tlhaloso ya Diyuniti Tsa Kgwebo	9.
5.	Molao le Ditaello Tse Dingwe	9.
6.	Melawana ya Tirelo ya Dikhasetomara	11.
7.	Ditshwaelo tsa Dikhasetomara	13.
8.	Konelo	13.

Dikhutshwafatso le Ditlhakaina

Tlhaloso	Ditlhakaina
Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso	B-BBEE
Khomishene ya Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso	Khomishene ya B-BBEE
Johannesburg Stock Exchange	JSE
Leano la Bosetšhaba la Tlhabololo	NDP
Molao wa Botsamaisi jwa Ditšhelete Tsa Puso	PFMA
Balaodi ba Setlamo sa Thuto le Katiso	Seta
Lefapha la Kgwebo, Intaseteri le Kgaisano	the dtic
Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso	Molao wa B-BBEE

1. Matseno

- 1.1 Tsela e dikhasetomara kgotsa ditelaente di tshwarwang ka yone ke e gantsi e tlišang pharologano fa gare ga ditlamo tse di atlegang le tse di sa atlegeng ka ntlha ya go sa tshware dikhasetomara sentle. Gape, seno se dira gore maloko a setšhaba ka kakaretso a lebe setlamo go ya ka fa se ba tshwarang ka gone mme mokgwa wa sone o ka dira gore dikhasetomara/ditelaente di se ka tsa tlhola di reka mo go sone ka ntlha ya go sa tshwarweng sentle.
- 1.2 Ke dingwaga di le tharo jaanong fa e sa le Khomishene ya B-BBEE e tlhomiwa ka June 2016, mme tsholofelo e dikhasetomara di nang le yone e a gola e bile go botlhokwa gore KhomisheneKhomishene ya B-BBEE e itise kगतlhanong le go sa dire dilo ka mokgwa o o tshwanang kgotsa kगतlhanong le tirelo ya maemo a a kwa tlase gore e poromoute tsholofetso ya leinakgwebo, e leng ***'ikonomi e e akaretsang botlhe, mmogo'***, e ka mafoko a mangwe e rayang go tsaya karolo ka tekatekano mo ikonoming, go bulegelwa ga botlhe ke ditšhono tsa go itirela madi, go akaretsa le borradiintaseteri ba bantsho mo ikonoming le go nna teng ga tshegetso ya madi le tshegetso e e seng ya madi, go akaretsa le dikema tsa thotloetso le go fitlhelela tekatekano. Ka jalo, tsholofetso eno ya leinakgwebo e ka fitlhelelwa fela ka go tsenngwa tirisong ka katlego ga dikarolo tsotlhe tsa B-BBEE, go dira ka kutlwano jaaka setlhopha go fitlhelela mokgele o o tshwanang wa ikonomi e e fetotsweng, e e nonotshang ba bangwe, e e akaretsang baagi botlhe ba Maaforikaborwa.
- 1.3 Thutopatlisiso ya go dira tshekatsheko ka diphelelo tse di tlileng go nna teng e e neng ya dirwa ke Khomishene ya B-BBEE ka 2019 e bontshitse gore maloko a setšhaba ka kakaretso ga a itse melawana ya go direlwa ditirelo tse di dirwang ke Khomishene ya BBEE. Melawana ya tirelo e botlhokwa mo setlamong sa taolo ka gone melawana eo e tlhalosa mekgwa e dikhasetomara di tshwanetseng go tshwarwa ka yone le mekgwa e e e gaisang yotlhe e e tshwanetseng go dirisiwa fa go thuswa dikhasetomara.

- 1.4 Go nna le melawana e e ntseng jalo le go ruta badiri ka maemo le boleng jwa tirelo go tsweledisetsa kgwebo pele le go tokafatsa tirelo ka kakaretso, e bile go godisa tshepo e dikhasetomara di nang le yone ka setlamo.
- 1.5 Ka jalo, melawana ya tirelo e botlhokwa thata ka gonne ke yone motheo wa botlhokwa o setlamo se direlang dikhasetomara tsa sone tirelo ka one.

2. Boikaelelo

- 2.1 Mmanuale wa Melawana ya Tirelo ya Dikhasetomara wa Khomishene ya Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso (“Khomishene ya B-BBEE”) o tlhomilwe go nna sedirisiwa sa go thusa setlamo go tlhomamisa gore tiro e dirwa ka go tshwana ka dinako tsotlhe, ditirelo tse badiri ba rona ba Khomishene ya B-BBEE ba di direlang bana-le-seabe ba rona ke tsa boleng jo bo kwa godimo.
- 2.2 Mo thulaganyong e le nngwe, mmanuale ono o kopanya ditsamaiso le melawana e e amanang le ditirelo tse di dirwang ke Khomishene ya B-BBEE go ya ka fa Molao wa B-BBEE o kaelang ka gone.
- 2.3 Setlhopha sa botsamaisi se lebeletse gore badiri botlhe ba Khomishene ya B-BBEE ba tlhomamise gore ba dirisa Melawana ya Tirelo e e mo Mmanualeng.
- 2.4 Mmanuale ono o dira jaaka kaelo ya go sireletsa melawana ya tiro e e tlhalosiwang mo Molaong wa B-BBEE, e bile boikaelelo jwa one ga se go tsaya sebaka sa Molao wa B-BBEE le taolo ya one.
- 2.5 Khomishene ya B-BBEE e ka nna ya tlabolola Mmanuale ono nako nngwe le nngwe fa go nna le diphetogo dipe tsa go dirisiwa ga Molao wa B-BBEE. Fa seo se direga, go tla phasaladiwa tokololo e e tlabolotsweng gore e tseele eno sebaka.

3. Re bo mang

3.1 Khomishene ya Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso (“Khomishene ya B-BBEE”) e tihomilwe go nna setlamo sa tsamaiso ya Lefapha la Kgwebo, Intaseteri le Kgaisano (Department of Trade, Industry and Competition [“the dtic”]) go ya ka Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso wa karolo 13B ya Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso wa bo 53 wa ka 2003 o o tihabolotsweng ke Molao wa Go Matlafadiwa Seikonomi ga Bantsho ka Kakaretso wa bo 46 wa ka 2013 (“Molao wa B-BBEE”). Boikarabelo jwa setlamo seo ke go tsenya Molao wa B-BBEE tirisong le go lwantsha ditiro tsa bonweenwee jwa go etelediwa ga bantsho kwa pele.

3.2 Ponelopele ya Rona

Ikonomi e e akaretsang botlhe e e nang le madirelo e e atlegileng thata mo lefatsheng lotlhe

E e akaretsang botlhe – e raya go tsaya karolo mo go yone ka tekatekano, go bulegelwa ga botlhe ke ditšhono ka go lekalekana, le go nna le dipoelo tsa madi ga batho ba maemo otlhe mo setšhabeng sa Aforika Borwa yotlhe. Gantsi seno se kaya kgo lagano fa gare ga boemo jwa ikonomi jwa kgwebo mo nageng yotlhe le jwa dikgwebo ka bongwe gore di kgone go akaretsa botlhe. Jaaka Khomishene ya B-BBEE, re sikarisitswe taolo ya go tihomamisa gore ikonomi ya Aforika Borwa e akaretsa bontsi le go akaretsa botlhe gore go fitlhelelwe ponelopele ya 2030 mo NDP. Gore ikonomi e gatele pele, e dire sentle le go gola, Maaforikaborwa otlhe a tshwanetse go tsaya karolo le go thusa ka tsela e e mosola mo go tihameng dikumo le mo dikarolong tse di botlhokwa thata tsa ikonomi. Ka jalo, go akaretsa botlhe go tshwanetse ga rotloedwa ka go tihabolola dikgono-tiro tsa bone, go nna ga bone beng ba dishere, taolo ya botsamaisi, tihabololo ya kgwebo le ya go tlamela ka dithoto, le go tlosa dikgoreletsi tsa ikonomi tse bantsho ba nang le tsone, ka jalo go tihokega maiteko a a kopanetsweng ke ditlamo tsa poraefete le tsa puso ka gonne ga go na ope yo o ka kgonang go dira seno a le nosi.

E e nang le madirelo – e raya go tihamiwa ga ikonomi e e kgonang go itsetsepela e e nang le matswela e e tsweledisetswang pele ke ditirelo, dikumo tse di farologaneng tse di rekwang le tse di tihagisiwang mo nageng ya rona. Eno ke ikonomi ya bontsi jwa

batho ba ba sa itseng go buisa le go kwala, e rotloetsa gore go nne le kgolo ya ikonomi le ya ditiro ka matsholo a a rulaganyeditsweng go dira jalo, e rotloetsa gore thuto e nne le dirutwa tsa kgwebo e rute le ka dipeeletsomadi gore go tlhagisiwe setlhopha sa badiri ba ba nang le dikgono tse di kwa godimo le ba ba tla thusang ka go tlhama ditiro, go tlhama ditlamo tsa kgwebo le go godisa tlhagiso-dikumo ya bone. E akaretsa dimmaraka tse di tlabologileng sentle tse di gatelang pele jaaka tse di nang le mokgwa wa maemo a a kwa godimo wa go tlhama dikumo le go nna le ditirelo tse di fang boleng. Go raya go tlhagisa dikumo tsa boleng jo bo kwa godimo le go romela kwa dinageng tse dingwe dikumo tse di fang boleng mo boemong jwa dikumo tse di iseng di siamele go rekisiwa.

Ikonomi - e akaretsa boemo jwa naga malebana le tlhagiso-dikumo, kabo le tiriso ya dikumo mmogo le ditirelo mo kgaolong e e rileng. Fa IMF e ne e buisana le ba metswedi ya dikgang ka Moranang 2015, e ne ya tlhagisa mogopolo wa gore kgolo ya ikonomi e wela tlase kwa dinageng tsa ikonomi e e santseng e gola le kwa dinageng tse ikonomi e godileng kwa go tsone. Go botlhokwa gore naga e godise ikonomi ya yone ka tlhagiso-dikumo gone mo teng ga naga ya yone le ka go rekisa dikumo tsa yone mo teng ga naga le kwa dinageng di sele, e bile go na le tlhokego ya gore go nne le lefapha la puso le le dirang thata ka dipeeletsomadi tsa kgwebo, le le tla bontshang botlhe mebaraka mo teng ga naga, le go tlhomamisa gore e kgona go itsetsepela.

E e atlegileng thata mo lefatsheng lotlhe - e raya mebaraka e e solofetsang e e kopantsweng ya dinaga di sele e e nang le kgono ya go romela dithoto kwa dinageng tse dingwe go rotloetsa kgolo ya ikonomi. Aforika Borwa ga e dire e le nosi mme e tshwanetse go gaisana le dinaga tse dingwe go bona ditsompelo, dikgono tsa tiro le mebaraka, mo go rayang gore re tshwanetse go tshegetsisa dikumo le ditirelo tsa naga ya rona le go dira gore mebaraka e mengwe e batle dikumo mo go rona. Re tshwanetse go tlhoma mogopolo moo re nang le dikumo tse di tlhomologile gone mo Aforikaborwa tse di ka batlwang mo go rona gore re di romele kwa dinageng di sele – re tshwanetse go nna le dikumo tse di tlhomologileng. Gore re kgone go dira jalo, melawana e e tlhomilweng, go sekasekwa ke dithaka tsa rona le go ngaparela melawana e dilo di dirwang ka yone mo lefatsheng, e re naya dintlha tse di tlhokegang tsa gore naga ya rona e tshwanetse go tokafatsa fa kae kgotsa go sola dikumo dife

molemo gore e kgone go atlega mo lefatsheng lotlhe, kwantle ga go gatakela ditshwanelo tsa bosetšhaba tsa ikonomi.

3.3 Maitlhommo a Rona

Go tlhofofatsa tsenyo-tirisong e e akofisitsweng ya tlhagiso-dikumo ya Molao

Go tlhofofatsa – go dira gore go nne motlhofo le gore go kgonege gore bana-le-seabe ba B-BBEE ba dire tumalanong le Molao wa B-BBEE le go o tsenya tirisong ka go kopana le go dirisana mmogo le bone; le go tlamela ka kaelo le tshegetso ka go amogela dikgakololo, dikitsiso tse di tthalosang dilo sentle, gareng ga tse dingwe, fa Molao o tsenngwa tirisong le go tthalosiwa, le fa go tsenngwa tirisong thuto le matsholotemoso le dikgato tsa go baakanya bothata jwa go sa ikobelweng ga melao.

Akofisitsweng – go tlhomamisa gore phetogo e direga ka bonako, go tlhomilwe nako go tloga fela kwa tshimologong, mme lebelo la yone le ka tthatlhabiwa ka metlha go tlhomamisa gore naga e fitlhelela mekgele ya yone ya ikonomi ya tekatekano le gore basolegelwa-molemo ba B-BBEE ba nne le dikgono tsa tiro. Seno se akaretsa go ya kwa bathong, le kwa ditlamong le kwa diintasetering tse di iseng di solegelwe molemo ke phetogo eno le go nna le dikgono tsa tiro go tla go fitlha gompiano jaana, go dira gore dikarolo tsotlhe tsa setšhaba sa rona di bone diphelelo tse di molemo tsa B-BBEE.

Tlhagiso-Dikumo - go simolola intaseteri e e tsenngwang tirisong e mo go yone dikumo tse di iseng di siamele go rekisiwa di fetolwang gore e nne dikumo tse di siametseng go rekisiwa mo teng ga naga ya rona; boemo jo mo go jone re sa ikaegeng ka dikumo tse di rometsweng mo teng ga naga ya rona jaaka tse di siametseng go rekisiwa. Re rulaganyetsa go dirisana mmogo le ditheo tsa thuto le tsa thekenoloji, go tlotla le baithuti le basha, go ba rotloetsa go tsenela bogwebi le tthamosešwa ba santse ba le bannye, go tlhofofatsa mokgwa wa go bona madi le tshegetso e e seng ya madi le kaelo ya ditlamo tse di santseng di gola le tse di godileng, tse di sa direng diura tse dintsi mme di dirisa nako ka botlhale le ka bokgoni, tse di tlang ka dikgopolo tse di ntšha tsa tthamosešwa le tsa thekenoloji go

tsweledisetsa naga ya rona pele, le go tlamela ka maemo a a siametseng tiro sentle a kwa go one baagi ba direlwang ditirelo ka tshwanelo.

Tsenyo-tirisong – gantsi ga twe Aforika Borwa e na le dipholisi tse di di gaisang tsotlhe mme e na le bothata jwa go di tsenya tirisong ka ntlha ya mabaka a mantshi a a akaretsang melawana e mentsintsi e e sa tlhokegeng, go tlhoka tirisanommogo, go sa tlhaloganye ponelopele ya bone, ba ba tsenyang dipholisi tirisong ga ba tlhaloganye maikarabelo a bone, tlhalelo ya didirisiwa le madi le ditlhalo tse dingwe. Ka jalo, go botlhokwa gore Khomishene ya B-BBEE e nne le madi ka tshwanelo a a lekaneng, matlotlo le batho ba ba nang le dikgono tse di tlhokegang gore ba diragatse maikarabelo a bone.

3.4 Tsholofetso ya Leinakgwebo la Rona

'Ikonomi e e akaretsang botlhe, mmogo'

E e akaretsang botlhe – e raya go tsaya karolo mo go yone ka tekatekano, go bulegelwa ga botlhe ke ditšhono ka go lekalekana, le go nna le dipoelo tsa madi ga batho ba maemo otlhe mo setšhabeng sa Aforika Borwa yotlhe. Gantsi seno se akaretsa kgolagano fa gare ga maemo a kgwebo ya naga yotlhe le maemo a dikgwebo ka bongwe gore go kgonege gore e akaretse botlhe.

Ikonomi - e akaretsa seemo sa naga malebana le tlhagiso-dikumo le tiriso ya dithoto le ditirelo mo lefelong la kgaolo e e rileng. Go botlhokwa gore naga e godise ikonomi ya yone ka tlhagiso-dikumo gone mo teng ga naga ya yone le go rekisa dikumo tsa yone mo teng ga naga le kwa dinageng di sele, e bile go na le tlhokego ya gore go nne le lefapha la puso le le dirang thata ka dipeeletsomadi tsa kgwebo le le tla bontshang botlhe mebaraka mo teng ga naga, le go tlhomamisa gore e kgona go itsetsepela.

Mmogo – go bopa le go aga dikamano, go dira mmogo ka kutlwano jaaka ditlhopha le go nna seoposengwe le tse dingwe go fitlhelela mokgele o o beilweng – setheo sa poraefete, puso, badiri le maloko a setšhaba - ga go ope yo o tshwanetseng go salela kwa morago ka gonne re leka go nna le ikonomi e e akaretsang botlhe. Ikonomi eno e

tshwanetse go re solegela molemo rotlhe, ka jalo re tshwanetse go leka go nna le ponelopele e e tshwanang jaaka go tlhalosiwa go NDP, le go tsamaisana le mekgele e e tlhomiwang ke Kabinete nako le nako.

3.5 Mekgwatiro ya Rona

Tikologo e re direlang mo go yone e na le dikgwetlho tse di farologaneng tse re kopanang le tsone, mme di akaretsa go bo re sena bolaodi jo bo tshwanetseng jwa kgwebo, mekgwa ya ditiro tsa bonweenwee jwa go etelediwa ga bantsho kwa pele, dithutego tse di seng boammaaruri tsa dikgono-tiro, dintlha tse di seng boammaaruri tsa go newa ga batho dikonteraka le ditharabololo tsa ka bonako tsa go nna le dikgono tsa tiro, e leng dilo tsotlhe tse e leng tsa boitshwaro jo bo sa siamang mo teng le kwa ntle ga ditlamo tsa puso. Morago ga go akanyetsa maemo ano le mokgele wa rona wa go tsamaisa setlamo sa taolo se se ikanyegang sa tiro e e nang le matswela, re dumalane le go ikemisetsa go tshela ka mekgwa-tiro e e botlhokwa e e latelang:

Mokgwa-tiro 1: Ikonomi e e akaretsang botlhe ke selo sa ntlha se re se akanyetsang

- Selo sa ntlha se re se eteletsang kwa pele le se re ikemisetsang go se dira ke ditshwanelo tsa rona tsa bosetšhaba tsa kgwebo
- Bana-le-seabe ba rona ke bone ba ba leng botlhokwa mo go fitlhelelang ga rona mekgele ya ikonomi

Mokgwa-tiro 2: Tshedimosetso e e fitlhelelwang ke botlhe ba ba tseneng mo nageng ka kgwebo

- Dinako tsa rona tsa go tlamela ka ditirelo ga di tseye nako e bile di kaelwa ke melawana ya rona ya tirelo
- Re dirolola diphoso ntle le go gobelela mme re dira jalo ka tsela e e tshwanang ka dinako tsotlhe go ya ka melao e e tlhomilweng
- Re tsibogela mathata ka bonako ka gonne ga re na melao e mentsintsi e e sa tlhokegeng

Mokgwa-tiro 3: Go tlhoka tlhaolele

- Re dira dilo ntle le go gobelela, ntle le poifo, ntle le kgethololo kgotsa tlhaolele

- Re ikaega ka melawana fa re rarabolola maemo otlhe gore re tshele ka boikaelelo jwa rona
- Re boloka khupamarama go ya ka molao

Mokgwa-tiro 4: Mokgwa-tshwano

- Re tlamela ka ditaello le dikaelo tse di utlwalang sentle e bile di ikanyega
- Re dira ditshwetso le go naya kgakololo e e tshwanang ka dinako tsotlhe

Mokgwa-tiro 5: Go sikara ditlamorago tsa ditshwetso le dikgato tse re di tsereng

- Re tshegetsisa ditshwetso tsotlhe le go di tlotla le dikgato tse di tserweng ke setlamo sa rona
- Re tshepa gore badiri botlhe ba tla thusa bana-le-seabe ka tlhagafalo le ka mokgwa wa seporofeshenale
- Re sikara boikarabelo jwa ditiro tsa rona

Mokgwa-tiro 6: Ga re letlelele ditiro tsa bonweenwee ka gope

- Re ikemiseditse go nna le bolaodi jo bo tshwanetseng
- Re dira dilo tsotlhe kwa ntle ga bofitlha
- Ga re letlelele bonweenwee bope

3.6 Tlhaloso ya Yuniti ya Kgwebo

3.6.1 Khomishene ya B-BBEE e na le mananeo-potlana a a latelang:

3.6.1.1 **Lenaneo 1 - Go ikobela melao:** Mokgele o o logetsweng maano wa lenaneo 1 ke go sireletsa dipholo tsa ikonomi e e akaretsang botlhe.

3.6.1.2 **Lenaneo 2 - Patlisiso le tsenyotirisong:** Mokgele o o logetsweng maano wa lenaneo 2 ke paakanyo diphoso gore go ikobelwe melao.

3.6.1.3 **Lenaneo 3 - Patlisiso, tshekatsheko le go ntsha pego:** Mokgele o o logetsweng maano wa lenaneo 3 ke go dira patlisiso, tshekatsheko le go ntsha pego ka boemo jwa phetogo.

3.6.1.4 **Lenaneo 4 - Go Aga Botsalano/Dikamano le Bana-le-Seabe** Mokgele o o logetsweng maano wa lenaneo 4 ke wa go dirisana le bana-le-seabe ba ba maleba go tsweledisetsa phetogo pele.

3.6.1.5 **Lenaneo 5 - Tsamaiso:** Mokgele o o logetsweng maano wa lenaneo 5 ke go ithuta bokgoni ga Khomishene ya B-BBEE gore e diragatse boikaelelo jwa yone.

4. Molao le Maikarabelo a Mangwe

4.1 Re tlhomilwe go ya ka Karolo 13B ya Molao wa B-BBEE e bile re tshwere taolo mo Aforika Borwa yotlhe. Re tshwanetse gore re se ka ra nna le tlhaolele mme re dira ditiro tsa rona kwantle ga poifo, kwantle ga go gobelega kgotsa kwantle ga tlhaolele, ka mokgwa o o nang le matswela le tumalanong le mekgwa-tiro ya rona le melawana e go buiwang ka yone mo go karolo 195 ya Molaotheo. Go ya ka Karolo 13E ya Molao wa B-BBEE, re tshegediwa ka madi a a tshwanetseng a a tswang kwa Palamenteng a Khomishene ya B-BBEE, e leng madi a a amogetsweng semolao go tswa go motswedi le fa e ka nna ofe. Moruni-Kakaretso o neilwe boikarabelo jwa go runa direkoto tsa rona tsa madi ngwaga le ngwaga. Ka ntlha ya go bo re ise re tsenngwe mo lenaaneng la setlamo sa puso, re dira tiro ya rona go ya ka tekanyetsokabomadi le go bega thulaganyo ya **dtic**.

4.2 Karolo 13F ya Molao wa B-BBEE e tlhalosa ditiro tsa rona ka mokgwa o o latelang:

- Go etelela pele, go okamela le thotloetso ya gore go ikobelwe Molao wa B-BBEE gore maloko a setšhaba a solegelwe molemo;
- Go nonotsha le go dira gore go nne le tirisano mmogo fa gare ga setheo sa puso le sa poraefete ka boikaelelo jwa go poromouta le go sireletsa mekgwele ya go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso;
- Go amogela dingongorego tse di amanang le go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso tumalanong le Molao;
- Go dira patlisiso, ka go e itshimololela fela kgotsa ka go tsibogela ngongorego e e amogetsweng, ka kgang epe fela e e amanang le go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso;

- Thotloetso ya go buelela ba ba sa kgoneng go ipuelela; go bulegelwa ke ditšhono le ke mananeo a thuto le ke matsholo a go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso;
- Go boloka rejisetara ya dikgwebisano tsa go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso, tse di leng ka kwa godimo ga selekanyo se se beilweng ke Tona mo Kaseteng;
- Go amogela le go sekaseka dipego tseo ka fa go laetsweng ka gone tse di leng malebana le go ikobelwa ga melawana ya go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso ga mafapha a puso, ditheo tsa puso le dikgwebo tsa ditheo tsa poraefete;
- Go rotloetsa bolaodi jo bo tshwanetseng le go sikara maikarabelo a ditiro tsa rona ka go tlhama tikologo e e siameng ya go rotloetsa le go tsenya tirisong go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso;
- Go diragatsa dithata tse di sa thulaneng le Molao tse Tona e ka di nayang Khomishene ya B-BBEE ka lekwalo; le
- Le go oketsa kitso ka ga mofuta le maemo a dikgang tse di amanang le go matlafadiwa seikonomi ga bantsho ka kakaretso le go itsise maloko a setšhaba ka one ka go tsaya dikgang tsa go ba ruta le go ba lemotsha ka tsone, go naya maloko a setšhaba kaelo le go dira patlisiso ka dikgang tse di amanang le maikarabelo le ditiro tsa Khomishene eo.

4.3 Dilo tse re di logetseng maano di amana le boikarabelo jwa Karolo 13F ya Molao wa B-BBEE, jo go tlametsweng ka didirisiwa tsa jone tumalanong le Karolo 13E mme bo akanyetsa maikarabelo otlhe a Molaotheo le mafapha a a laolang a puso a PFMA le ditheo tsa puso.

4.4 Molao wa B-BBEE le Molawana wa Maitsholo a a Siameng a Badiri mo Kgwebong o tlhalosa ka tsela e e utlwalang sentle dilo tsa botlhokwa tse go diragatsa boikarabelo jwa rona go tshwanetseng go di fitlhelela, tse go tshwanetseng ga lejwa ka tsone gore go nna le phetogo e e gatelang pele, mme dilo tseo ke:

- Go nna mong wa dishere
- Taolo ya Botsamaisi

- **Kgwebo le Tsweletsopole ya Motlamela ka Ditirelo**
- Tlhabololo ya Dikgono Tsa Tiro
- Tlhabololo ya Loago le Ikonomi

5. Melawana ya Tirelo ya Dikhasetomara

- 5.1 Melawana eno ya tirelo ke eo ka yone go bonwang bontsi le boleng jwa ditirelo tse Khomishene ya B-BBEE e di direlang dikhasetomara tsa tsone. Melawana eno e akaretsa go dirwa ga tirelo, melawana ya boitshwaro jwa badiri, le go amogelwa ga ditshwaelo tsa dikhasetomara le dithulaganyo tsa go berekana le dingongorego tsa bone.
- 5.2 Tseno ke ditirelo mmogo le melawana ya tirelo e Khomishene ya B-BBEE e di solofetsang dikhasetomara tsa tsone mo godimo ga ditekanyetso tse di tlhomilweng tsa melawana ya B-BBEE ya ditsamaiso tse di kgethegileng:

Tirelo ya Botlhokwa	Ditirelo Tse di Mosola	Molawana wa Tirelo
O tlhalosa sentle gore Molao wa B-BBEE ke eng	Bana-le-seabe ba B-BBEE	Go arabilwe 100% ya dipotso mme ga romelwa dikarabo tsa tsone mo malatsing a le 5 di sena go amogelwa
Go naya ditelaente dikarabo tsa dipotso tsa bone kgotsa go ba bolelela gore o utlwaletse ka go tlolwa ga Molao wa B-BBEE.	Bana-le-seabe ba B-BBEE	Go araba 100% ya dipotso le go romela dikarabo tsa tsone mo malatsing a le 5 di sena go amogelwa
Go tshwara dikokoano tsa go tlabana botlhale le matsholo a thuto	Bana-le-seabe ba B-BBEE	Lenaneo le rulaganngwa mo kgweding e le nngwe (1) go simolola ka letlha la kopo ya gore le tshwarwe.

Go araba dipotso tse di tlang ka batho ba ba letsang mogala	Bana-le-seabe ba B-BBEE	Go arabiwa 90% ya megala e e tsenang letsatsi le letsatsi mme fa mona-le-seabe wa B-BBEE a tlogetse molaetsa mo mogaleng, o tshwanetse go lelediwa mogala mo letsatsing le le lengwe morago ga go amogela molaetsa wa gagwe
Go amogela dikgwebisano tse dikgolo tsa B-BBEE le go romela karabo ya go amogelwa ga tsone	Ba ba dirileng kgwebisano mmogo le Batsenela-tumalano ba B-BBEE	Go romelwa ga karabo ya gore go amogetswe 100% ya dikgwebisano mme lekwalo la go dira jalo le romelwa mo malatsing a le 5
Go kwadisa ditumalano tse dikgolo tsa B-BBEE	Ba ba dirileng tumalano le Batsenela-tumalano ba B-BBEE	100% ya ditumalano tse di rometsweng di kwadisitswe mo malatsing a le 10 fa tshedimosetso yotlhe e e tshohegang e senaw go romelwa ka botlalo
Go sekaseka ditumalano tse di kwadisitsweng tse dikgolo tsa B-BBEE	Ba ba dirileng tumalano mmogo le Batsenela-tumalano ba B-BBEE	Go romela karabo mo malatsing a le 90 go simolola ka letlha le tumalano e kwadisitsweng ka lone
Go amogela le go romela tshedimosetso ya gore o amogetse dipego tsa go ikobelwa ga melawana tse di ntshitsweng	Ditlamo tse di tsentsweng mo lenaaneng la JSE, di SETA, mafapha a puso le ditlamo tsa puso	Go romelwa ga karabo ya gore go amogetswe 100% ya ditumalano mme lekwalo la go dira jalo le romelwa mo malatsing a le 5
Go sekaseka dipego tse di	Ditlamo tse di	Go romela karabo mo malatsing

rometsweng tsa go ikobelwa ga melawana	tsentsweng mo lenaaneng la JSE, di SETA, mafapha a puso le ditlamo tsa puso	a le 90 go simolola ka letlha le go rometsweng potso ya yone ka lone
Go romela tshedimosetso ya gore dingongorego tsotlhe di amogetswe	Balatofatsi	Go romela tshedimosetso mo malatsing a le 5 ya go amogelwa ga 100% ya dingongorego
Go tlhatlhoba dingongorego pele gore a di tshwanelegela go sekasekwa	Balatofatsi	100% ya dingongorego di a arabiwa le go felelediwa mo kgweding e le nngwe (1) morago ga go romelwa ga tsone
Tshwanelego ya go sekasekwa ga dingongorego	Balatofatsi	100% ya dingongorego di a sekasekwa go bona gore a di tshwanelegela go arabiwa mo dikgweding di le tharo (3) di sena go romelwa
Go dira patlisiso	Balatofatsi le Balatofadiwa	Go felelediwa ga patlisiso dikgwedi di le 12 e sena go simololwa. Dikgang tse di raraaneng di ka nna tsa tswela lobaka lwa dikgwedi di le 12 mme bangongoregi ba tla itsisiwe ka nako e e oketsegileng e e tthokegang le mabaka a yone.
Go naya bangongoregi pegelokarabo	Balatofatsi	Go naya bangongoregi karabo gangwe mo dikgweding dingwe le dingwe tse pedi (2).

Go tlamela ka direkoto tse di gatisitsweng tsa dikopano	Balatofadiwa le Balatofatsi	Dikopano di a rekotiwa gore di dirisiwe ke Khomishene ya BBEE mo teng ga setlamo e bile mongwe le mongwe o letleletswe gore a ka tla ka sedirisiwa sa gagwe sa go rekota, fa e le gore o tla boloka khupamarama e bile ga a kitla a kgethololwa go dira jalo mo kopanong nngwe le nngwe.
---	-----------------------------	--

5.3 Fa Khomishene ya B-BBEE e dira ditirelo tseno le go boloka melawana ya yone ya tirelo, e ikemiseditse:

- Go tshegetsa molawana wa *batho-pele*;
- e tlamela ka ditirelo ntle le go gobelela mme e ikaeletse go thusa dikhasetomara ka ditlhoko tsa bone;
- Go fetofetoga le maemo, tthamosešwa le go ikanyega fa e direla ba bangwe ditirelo;
- Go dirasana le ditlamo tse di sa direng porofete le go tlhama ditharabololo tsa ditirelo le go di tsenya tirisong;
- go tlhoma mogopolo mo go direng tiro ya boleng le go tokafatsa tirelo; le
- Melawana ya boitshwaro jwa badiri.

6. Go Naya Khasetomara Karabo

6.1.1 Fa go ka direga gore re se ka ra kgona go diragatsa melawana eno ka ga kang ya gago mme re sa go bolelela mabaka ka tshwanelo, dingongorego tsa dikhasetomara di ka romelwa kwa ofising ya ga Mokomishinare ka lekwalo kwa atereseng ya FNoteane@beecommission.gov.za kgotsa go leletsa mogala kwa nomoreng ya 012 394 1446. Dikarabo ka kakaretso tsa dikhasetomara le tsone di ka romelwa kwa go yone aterese eo.

6.1.2 Khomishene ya B-BBEE e tla romelela dikhasetomara dipotso tsa patlisiso-maikutlo ka metlha e le thulaganyo ya go tokafatsa tirelo e re ba direlang yone.

7. Letlha la go Tsena Tirisong

7.1 Khomishene ya B-BBEE e ikemiseditse go dira mmogo le bana-le-seabe ba B-BBEE mo go ageng ikonomi e e akaretsang botlhe e e atlegileng thata mo lefatsheng lotlhe. Melawana eno ya tirelo e simolola ka **1 April 2021**.